

Bayır-Aslan, Ş. ve Güngör, F. (2020). Uluslararası sosyal çalışma bağlamında kadına yönelen savaş tecavüzleri ve kolektif etmenleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(2), s. 578-603.

Derleme

Makale Geliş Tarihi: 13.08.2019
Makale Kabul Tarihi: 03.03.2020

ULUSLARARASI SOSYAL ÇALIŞMA BAĞLAMINDA KADINA YÖNELEN SAVAŞ TECAVÜZLERİ VE KOLEKTİF ETMENLERİ

War Rape Against Women and Its Collective Factors In The Context Of International Social Work

Şeniz BAYIR ASLAN*

Fethi GÜNGÖR**

* Doktora Öğrencisi, Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, senizbayir@hotmail.com, ORCID ID:0000-0002-0444-1335

** Prof. Dr., Yalova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, fethi.gungor@yalova.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-2581-0205

ÖZET

Savaş, varlığın bütün hâllerine zarar veren yıkıcı bir olgu olarak insanı, cansız maddeleri, bitki ve hayvanları yaralamaktadır. Ancak bu olgu, savaşın zarar vereni ve göreni olan insana hem beden hem de ruh sağlığı açısından ağır zararlar vermektedir. Zarar gören insanlar içinde kadınlar, çocuklar ve yaşlılar başı çekmekte olup bu üç kesim içinde özellikle tecavüze maruz bırakılan kadınlar; savaş sırasında düşman addedilenlerce, sonrasında ise mensubu olduğu toplumca cezalandırılmaları münasebetiyle bu çalışmanın konusunu teşkil etmektedir.

Çalışma neticesinde bireysel bir eylemiş gibi algılanan tecavüzün, kolektif etmenleri ve sonuçları olduğu görülmüştür. Kadına endekslenen namus anlayışı, toplumca dışıl olarak nitelendirilen öğelere vurgu yapan milliyetçi söylem, ataerkil toplum yapısından kaynaklanan toplumsal cinsiyet adaletsizliği ile kesin ve caydırıcı olmayan yaptırımlar söz konusu etmenler içinde yer almaktadır. Hegemonik erkeklik kültüründen bağımsız olmayan bu etmenlerin varlığı, savaş tecavüzü olgusunun devamlılığına yol açmakta ve sorunun sosyal çalışma alanına çekilerek uluslararası bir savunuculuk ve uygulama ile çözüme kavuşturulmasını gerektirmektedir.

Anahtar kelimeler: Kadına yönelen savaş tecavüzleri, ataerkil toplumsal yapı, toplumsal cinsiyet adaleti, uluslararası sosyal çalışma.

ABSTRACT

War, as a destructive phenomenon for all forms of existence, harms human beings, inanimate subjects, plants and animals. However, this phenomenon causes severe harm to both the

perpetrator and the victim of the war, in terms of both physical and mental health. Women, children and the elderly get hurt the most; among these three groups, especially the women who suffered rape, as they are punished by those who are considered enemies during the war and then by the society they belong to, are the subject of this study.

As a result of the study, it was realized that rape, which was perceived as an individual act, has collective factors and consequences. These factors include the concept of chastity indexed to women, a nationalist discourse that emphasizes what is considered feminine by the society, gender injustice stemming from patriarchal society as well as non-definitive and non-deterrent criminal sanctions. The existence of all these factors, which are not independent of the hegemonic masculinity culture, leads to the continuation of the phenomenon of war rape. This requires that the problem been solved with an international advocacy and implementation by being drawn into the field of social work.

Key words: War rape against women, patriarchal societal structure, gender justice, international social work.

GİRİŞ

Sosyal olguların büyük çoğunluğu insanlık tarihi kadar eskidir. Savaş da buna dâhildir. Hatta insanlık tarihini savaşların tarihi olarak okuyan, savaşı asıl belirleyici ve “İnsanlık tarihini şekillendiren en yaygın eylem” (Varlık, 2013: 116) olarak kabul eden görüşler mevcuttur.

Savaştan söz edip de savaş tecavüzlerinden söz etmemek neredeyse imkânsızdır. Savaş tecavüzleri suçu işleyen ve suça maruz bırakılanlar açısından insan onuru ve değeri üzerinde zedeleyici olmaktadır. Suçu işleyenler, insan tanımını aşağı çekmekte; suça maruz bırakılanlarınsa bedenen gördükleri zararların yanında, benlik değeri sarsılmaktadır.

Fiziksel, ruhsal, ekonomik görüngüleri olan şiddetin cinsel biçimi, savaşlarda, savaş tecavüzleri şeklinde kendini göstermektedir. Savaş tecavüzleri; münferit ve anormal vakalar olmaktan öte, çok yönlü etmenleri olan, sistematikliği sebebiyle kadının savaş sırasında ve sonrasında sosyal, fiziksel ve ruhsal zararlar görmesine yol açan çoklu insan hakları ihlalleridir.

Sosyal çalışmanın prensipleri içinde bulunan sosyal adalet, insan hakları, insanın değerinin ve onurunun korunması gibi temel kavramlar, sadece ulusal boyutta değil uluslararası boyutta da savunuculuğu gerektirmektedir. Sosyal çalışma, ulus/ülke içi sorunları çözmek üzere şekillenmiş bir alan olmasına rağmen bir insanlık suçu olan tecavüzün; insan değerinin ve gelişiminin devam edebilmesi için ulusal ve uluslararası sosyal çalışmanın her ikisinde ele alınması gerekmektedir. Özellikle savaş sonrasında faillerin cezalandırılması yerine suçun meşrulaştırılması şeklinde devam eden bozuk döngü, sürekli ve çoklu hak ihlallerine sebep olduğundan sorunun gündemde tutulması, devam eden haksızlıkların önlenmesi için uluslararası

sosyal çalışmanın önem ve sorumluluğu, çalışmanın ön şartını oluşturmaktadır. Çünkü sosyal çalışmanın güçlü değer temelini evrensel kimliğini yansıtan insan hakları, uygulamanın merkezini oluşturmaktadır.

Savaş tecavüzlerine ilişkin alanyazın üç gruba ayrılmaktadır: Birinci grup savaş tecavüzü olgusunun yaygınlığını; ikincisi amacını, ortaya çıkış şartlarını ve işlevini; üçüncüsü de sonuçlarını tartışmaktadır (Isikozlu ve Millard, 2010). Bu çalışma ise savaş tecavüzlerinin; yaygınlığı, ortaya çıkışı, amacı, işlevi ve sonuçlarıyla birbirinden ayrılamayan karmaşık bir olgu, “küresel bir bela” (Bastick, Grimm ve Kunz, 2007) olduğunu ve uygulanabilir sosyal çalışma çözümlerinin uluslararası boyutta ortaya konulması gerektiğini göstermeyi amaçlamaktadır.

Bu amaç doğrultusunda çalışmada, öncelikle savaş ve savaş hukuku, şiddet ve cinsel şiddet, her iki olguyu -savaş ve cinsel şiddet- bir araya getiren savaş tecavüzlerine giden süreç işlenmektedir. Çalışma kapsamında oluşturulan “kolektif etmenler” başlığı altında yer alan her bir alt başlık, savaş tecavüzlerinin yaşanmasında kendi başına bir etkiye sahipken aynı zamanda birbirine bağlı bir yapı sergileyerek birbirini destekleyip güçlendirdiğinden her bir başlık kendi içerisinde ve diğer etmenlerle olan bağlantılarıyla birlikte tartışılmaktadır.

1. Savaş, Savaş Hukuku ve İlgili Düzenlemeler

Geçmişten bugüne, uluslararası uyuşmazlıklarda son sözü söyleyecek başka bir arabulucu bulunmadığından, savaşın acımasız bir “hakem” olarak devreye girdiği söylenebilir (Arendt, 2011). Savaş, ilk çağlarda kabile ve boylar arasında küçük çaplı çatışmaların Orta Çağ’da orduların sınırlı meydanlarda yaptıkları uzun soluklu çatışmalara dönüşmüştür. Yeni Çağ’da ulus devletlerin oluşturduğu ulusal ordularla milletçe mücadeleye girilmiştir (Varlık, 2013). Teknolojik gelişmelerle seyir değiştirmiş, nükleer silahlar, bilgi teknolojileri ve siber saldırılarla fiilen savaşa girmeyenleri de hedefine almış, kapsamını genişletmiştir. Soğuk Savaş döneminden sonra terörist saldırılar, etnik çatışmalar ve ekonomik yarış da barışa yönelik tehdit unsurları olmuşlardır (Yılmaz, 2007). Savaş; kuvvet kullanma, düşmanca bir davranış ve fiil içermeye, hukuki bir sonuç doğurma durumudur ve savaşın faili devlettir (Varlık, 2013). İnsanlık tarihinde her asrın yaklaşık seksen yedi yılı savaşarak 13 yıl kadarı barışla geçmiş denilebilir. Savaş ve barış yılları arasındaki bu uçurumla beraber teknoloji alanında yaşanan hızlı gelişmelerle son iki asırlık dönemde savaşın yıkıcı etkisi artmış, atom bombasının kullanıldığı 2. Dünya Savaşıyla kıyımlar kitlesel boyuta ulaşmıştır (Yılmaz, 2007).

Yukarıdaki veriler, savaşın barışın ön şartı olduğuna dair ana akım görüşleri/eğilimleri besler nitelikte görünmektedir. Hatta barışın yaşanması için savaşın mutlaka olması gerektiği yönünde yanlış bir sonuç çıkmaktadır. Savaş, tamamıyla ortadan kaldırılamadığı için savaşın insan biyolojisi, ruhsal yapısı, çevre ve kültür üzerinde oluşturduğu zararları en aza düşürme çabası savaş hukukunun çıkış noktası olmuştur. Savaş hukuku, savaşa başvurma (jus ad bellum), savaşanlarla savaşa maruz kalanların hukuku (jus in bello) ve savaş durumunun bitirilmesiyle barış anlaşmalarının gerçekleştirilmesini (jus post bellum) içermektedir (Varlık, 2013).

Savaş hukuku kuralları; askerî anlamda gereklilik, lüzumsuz acı/ıstırabın engellenmesi ve orantı ilkelerinden oluşmakta ve savaş durumundaki devletlerin kendi aralarındaki ve çatışmaya dâhil olmayan diğer devletlerle olan münasebetlerini düzenleme, savaş dolayısıyla yapılması zorunlu askerî fiillerle insani gereklerin uyuşmasını sağlama ve savaşın sebep olduğu vahşetin en düşük seviyeye indirilmesi çabasıdır. Savaş hukuku, iki anlam taşımaktadır, ilki dar anlamda çatışma esnasında bireylerin güvenliğini içeren, tarafların uyması zorunlu uluslararası hukuk kurallarıdır. İkincisi, geniş anlamda, çatışan taraflarla üçüncü devletlerin ilişkilerini kapsamaktadır. Savaş hukukuna dair maddeler içeren sözleşmeler üç gruptur. La Haye, sıcak çatışmaların nasıl yapılacağına, yönetimine, işgale ve tarafsızlık hukukuna; Cenevre sözleşmeleri, çatışma sebebiyle esir olan, yaralanan/ölenler ile sağlık ve din görevlilerini kapsayan savaş mağdurlarına dairdir. Karışık tip sözleşmeler denen New York tipi sözleşmeler ise Birleşmiş Milletler Örgütü bünyesinde kabul edilenlerdir (Aslan, 2008).

Savaş hukukunu tesis eden metinlerde savaş suçları, savaşın yürütülmesinde uluslararası hukuk kaidelerini bozan fiillerden (işgal altındaki yerlerde sivillerin ve esirlerin öldürülmesi, yine sivillere ve esirlere kötü davranılması, çalışmaya zorlanmaları, devletin veya sivillerin mallarının yağmalanması, yerleşim alanlarının sebepsizce yakılıp yıkılması) oluşmaktadır.

2. Kadına Yönelen Bir Şiddet Türü Olarak Savaş Tecavüzleri

Şiddet, fiziksel güç veya iktidarın kasıtlı bir tehdit veya fiil olarak bir başkasına uygulanması sonucunda maruz kalan kişide yaralanma, ölüm, psikolojik zarar, gelişim bozukluğuna yol açması ya da açma olasılığı bulunmasıdır (WHO, 2020).

Şiddetle karşılaşma tehlikesi en yüksek olan ve en çok şiddet gören gruplar kadın, çocuk ve yaşlılardır. Kadına yönelik şiddet ise bütün dünyada mücadele edilen bir sosyal sorundur. Erkek şiddetini açıklayan analistlerden psikolojik çözümleme

yapanlar, şiddetin özel -sorunlu- bir erkek kategorisiyle sınırlı olduğunu; sınıf üzerinden analiz edenler şiddetin yaygın olduğunu ama belli alt sınıflarla sınırlı olduğunu iddia etmektedirler. Radikal feministlerse çok yaygın ve de kadın davranışını değiştirmeye yönelik olduğunu varsaymaktadırlar (Walby, 1990).

Kadına yönelik şiddetin bütün çeşitleri kadını olumsuz etkilemektedir. Ancak cinsel şiddet kadını; hem fiziksel, ruhsal, duygusal hem de sosyal ve ekonomik yönden etkilediğinden özellikli bir yere sahiptir (Saruç ve Aslantürk, 2018). Söz konusu saldırıyı yapanın amacı yalnızca kadından cinsel haz almak değildir. Kadına zarar vermek yoluyla onu utandırmayla/zorlamayla denetim altına almak ve onun itaat etmesini sağlamaktır.

Kadına yönelik şiddetin ve fail olan erkeğin genel bir eğilim olarak haklılaştırıldığı veya mazur gösterilmek istendiği iddia edilebilir. “Kendisini destekleyecek başkaları olmaksızın tek bir insan, asla şiddeti başarıyla kullanacak kadar iktidara sahip değildir.” (Arendt, 2011: 63). Tecavüzcülerin çoğunun yozlaşmış, embesil erkekler olduğunun söylenmesi, tecavüzün çevreden bağımsız bir eylemiş gibi nitelendirilmesi, toplumsal kabul edilebilirliğinin, olağanlaştırılmasının önünü açmakta ve sistematikliğinin görülmesini engellemektedir (Brownmiller, 1993). Şiddet uygulayan bireyin mensubu olduğu toplum, devlet, kültür, örtük veya açık bu desteği verebilmekte, mazur göstererek fiili işleyeni destekleyebilmektedir ki şiddet toplum yapısından bağımsız ve ondan ayrı değildir (Walby, 1990).

Bahsi geçen mazur görme ve/veya gösterme araçlarından biri de kadın vücudunun tehdit olarak görülmesi ve erkek vücudu yerine kadın vücudunun denetim altında tutulmasıdır. Böylece, tecavüzle ilgili uluslararası hukuk kurallarının belirsizliği, dahası yokluğu anlaşılır olmaktadır (İnal, 2011). Kadına yönelik şiddetin sebeplerine bakıldığı zaman, sosyokültürel yapının şiddeti ve türlerini, bilhassa kadına yönelen şiddeti sıradanmış gibi karşılaması ve aile içinde çocukluktan itibaren öğrenilmesi yoluyla şiddetin toplumsal destek mekanizmasının oluşturulduğu, eylemin devam ettiği görülmektedir (Korkut ve Yurdigül, 2015).

Cinsel şiddet; bireysel ve toplu tecavüz, hamileliğe ve fahişeliğe zorlama, cinsel köleleştirme, kısır bırakma, tecavüzle düşüğe sebep olma, hastalık bulaştırma vb. şekillerde gerçekleştirilmektedir. Tecavüz sonrasında kadın; dışlanma ve etiketlenme korkusuyla hastalığı gizlemekte ve taşıyıcı olmakta, tedavi olamamakta ve bazı durumlarda ölümlerle karşı karşıya kalmaktadır. Fiziksel etkileri dışında ruhsal travmalar oluşmakta, depresyon, fobi, intihar gibi yıkıcı düşünceler, kendine zarar

verme, umutsuzluk, öz saygıda düşme, samimi ilişkilerde ve bağ kurmada zorlanma vb. etkileri yaşam boyu sürebilmektedir. (Bastick vd., 2007).

Tecavüzün görüldüğü yerler arasında kamplar, yolculuklar, düşman birliklerince ele geçirilen topraklar sayılabilir. Ayrıca kadınların asker erkekler tarafından tecavüze uğrama şekilleri şöyle özetlenebilir: Bir erkeğin yabancı olarak gördüğü kadına veya kendi milletinden bir kadına izindeyken tecavüzü; askerî hapishanelerde tutulan kadınlara gardiyan askerlerin, sorgulamak ve bilgi vermeye zorlamak için yaptıkları tecavüzler; farklı etnik grup veya ırktan kadınları yerlerinden kaçırmak zorunda bırakmak, esir kadınlara karşı tarafın erkeklerini küçük düşürmek amacıyla yahut mülteci kamplarına sığınmış kadınlara görevli erkeklerin uyguladığı tecavüzlerdir. Enloe (2006: 203-204)'nin dediği gibi "Bu liste yorucu olabilir; oysa tüm ayrıntıları içermekten uzaktır."

Tecavüz bir insanın sadece bedenine yapılmış bir saldırı değildir, aynı zamanda söz konusu insanın benlik duygusuna, öz saygısına, öz güvenine, toplumla ilişkisine ve geleceğine yapılmış bir saldırıdır. Tecavüzde amaç kişiyi bedenen yaralamaktan öte, stratejik bir hamle olarak saldırıya uğrayan kadını ve toplumunu psikososyal açıdan yaralamaktır. "Tecavüz, gücün, zaferin ve düşmana yönelik tanımlamaların hepsini taşıyan, bu bağlamda her türlü nefret duygusunu ve ötekileştirme politikalarını içeren bir şiddet pratiği olarak son derece çarpıcı bir yerde durur." (Akgül, 2013: 97).

Savaş tecavüzlerinin sistematik olmadığı, münferit olaylar olarak değerlendirilmesi gerektiği veya savaşın kaçınılmaz bir sonucu olduğu varsayımı, mevcut suçun inkârı anlamına gelmektedir. İnkâr etme veya kabul etmeme, savaş tecavüzleri konusunda dünyanın farklı coğrafyalarında benzer şekilde verilen bir tepkidir. Enloe (2006), Japon imparatorluk ordusunun Koreli kadınları orduya fahişelik hizmeti vermeleri için zorladıklarının haberleri çıkınca olayı yumuşatma yoluyla çarpıttıklarını, onlara "teselli kadınları" adını vermek yoluyla erkek askere fahişelik eden kadınların savaşın kaçınılmaz ve doğal birer parçası oldukları varsayımını rahatlıkla benimsediklerini söylemektedir.

Savaş tecavüzleri, uygulandığı antik dönemlere dek eskiye götürülebilecek bir tarihe sahiptir. Günümüzde de çokça uygulandığından ve vahşiliğinden bir şey eksilmemiş olmasına rağmen yok sayılmaya devam edilmektedir. Kimi erkek askerlerin savaşı bir fırsata dönüştürdüğü ve karışık ortamda gerçekleştirdiği tecavüzler dışarıda tutularak; orduların tecavüzü savaş silahı olarak kullandıkları üstelik sıkça bu yola başvurdukları söylenebilir. Böylece düşman taraf, moral bakımından yıpratılmakta, simgesel

bakımdan da galibiyet kanıtlanmaya çalışılmaktadır (İnal, 2011). İlk tecavüz, ilk kadının reddetmesi üzerine kurulan beklenmedik bir mücadeleyse ikinci tecavüz şüphesiz planlanmıştı. Tecavüz, topluluk halinde saldıran yağmacı erkeklerin bir eylemi olarak erkeklerin bütün savaşlarında yağmaya eşlik etmiş, bir anlamda savaş kanunu olmuştur (Brownmiller, 1993).

Sivil toplum kuruluşlarının, resmî kurumların, akademik araştırmaların verileri doğrultusunda (Bastick vd., 2007) savaş/çatışma tecavüzleriyle ilgili yapılan çalışmaya göre: Cezayir'de 1993-1998 yılları arasında 2.884 kadına cinsel şiddet uygulanmış, Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde buz dağının görünen parçası diye nitelenen sayı 40 bindir. Liberya'da 14 yıl süren iç savaşta nüfusun %40'ı cinsel şiddetten etkilenmiş ve yapılan bir ankette -15 ila 70 yaş arası kadınlar arasında- oran %49 çıkmıştır. Modern zamanların en büyük soykırımı kabul edilen ve Ruanda'da yaşanan Hutu-Tutsi kabilelerinin çatışmasındaki sayı tahminen 15 ila 500 bin arasındadır. Tecavüz, Haiti'de siyasi baskı aracı olarak kullanılmış, iç savaşta ve muhtelif zamanlarda çetelerce de kullanılan ortak bir uygulama olmuştur. Bu kadınların %50'sinden fazlası 18 yaş altı kadınlardır. Papua Yeni Gine'de 1989-1997 yılları arasındaki iç savaştan dolayı binden fazla kadının askerler tarafından tecavüze maruz bırakıldığı saptanmıştır.

Tecavüz, modern dünyada da savaş silahı ve ödüllendirme işlevi gördüğü için savaşları motive ederek tarafların savaşmalarını sağlamaktadır. Ruanda, Keşmir, Irak, Bosna, Arakan ve Suriye, son otuz yılda görülen en bilindik örneklerdir. Mart 2011'de başlayan Suriye savaşında, sadece resmî hapisane ve karakollarda 15 bin civarında kadın hapsedilmiştir. Ağustos 2018 itibarıyla 7 binin üzerinde kadın hapsanelerde hâlâ işkence görmekte ve bunlardan bir kısmı tecavüze maruz bırakılmaktadır (Karayel ve Kutluoğlu, 2018). Kadına yönelen her türlü şiddetin kınanması sözde kaldıkça, savaşlar devam ettikçe tecavüze uğrayanlara karşı işlenen insanlık suçlarının sayısı artmaya devam edecektir. Suriye İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün verdiği bilgilerde, devam eden çatışmalarda sivillerin gördüğü zararlar içinde kadınların maruz bırakıldığı tecavüz açıkça görülmektedir. 2013'te 6 bin civarında kadın tecavüze, 7.500 kadın da tecavüz dışında cinsel şiddete uğramıştır. Sonraki süreçte sayının artmaya devam ettiği bildirilmektedir. Ancak rejim tarafından sayıya ulaşılmasının engellenmesi, maruz kalanların sessiz kalmaya zorlanmaları sebebiyle sayıya ulaşılması zorlaşmaktadır (İHH, 2015). Suriye İnsan Hakları Ağı (SNHR)'nın bildirdiğine göre çatışmadaki taraflara ait muhtelif gözaltı merkezlerinde 8.633 kadın, Esed rejimine ait cezaevlerinde 7 bin kadın yargılanmaksızın

alıkonulmaktadır. Tutuklu kadınlara karşı işlenen suçlarda cinsel içerikli şiddet ve tecavüz olayları başı çekmektedir. Bu yolla muhalifler sindirilmek ve eşleri üzerinden çatışmanın yönünü değiştirmek maksadıyla askerî ve politik strateji için kullanılmaktadır. SNHR verileri, 18 yaş altındaki kız çocuklarına yönelik tecavüz vakalarını (İHH, 2018), hapishanede gerçekleşen tecavüzler sonucu dünyaya gelen çocuklar bulunduğunu da bildirmektedir (Sınmaz, 2018).

3. Kadının İnsan Hakları İhlali ve Savaş Suçu Olarak Savaş Tecavüzleri

Savaşın bir hukuk çerçevesinde yapılmaya çalışılması, savaşın zararlarını en aza indirme amacından kaynaklanmaktadır. Yazılı belgelerde açıkça bulunmasa bile savaşta her bir taraf; genel eğilimlere, insani gereklere, toplum vicdanına hitap eden konulara hassasiyet göstermek ve uymak zorundadır (Aslan, 2008).

Savaş sırasında insan hakları ihlallerini azaltma eğilimi hep olsa da pratikte mümkün olamamıştır. İnsan haklarına ve hakları geliştirmeye vurgu yapan metinler içinde Magna Carta Libertatum (1215), Petition of Rights (1628), Bill of Rights (1689), Virginia Haklar Bildirgesi (1776) ve İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi (1789) zikredilebilir. Ancak bu metinler, yerel ölçekte kalmış, bir model oluşturamamıştır. İnsan haklarının korunmasının ve vurgulanmasının evrensel düzeye ulaşması 2. Dünya Savaşı sonrasına denk gelmektedir ve dönemin en kritik metni 1948'de BM Genel Kurulunca kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'dir. Sonrasında yapılan değişikliklerle 1966'da BM Genel Kurulunda bireysel, sosyal ve ekonomik haklara yönelik sözleşmeler kabul edilmiş ve insan hakları uluslararası antlaşmalar hukukuna dönüşmüş, 1976'da yürürlüğe girmiştir (Yılmaz, 2007). Bu uluslararası belgeler; yaralı veya hasta olanlara, işgal altındaki ülkede bulunan sivillere, esir düşmüşlere, teslim olmuş düşmanlara, savunmasızlara, sağlıkla ilgili kuruluşlara ve çalışanları ile araç/gereçlerine, ayrıca kültürel değeri olan eserlere saygıyı, korumayı ve imtiyazlı muameleleri öngörmektedir (Aslan, 2008). Savaş suçları ise söz konusu muameleleri gerektiren fiillerin yapılmamasının ve kuralların ihlal edilmesinin hukuki yaptırımlarını ifade etmektedir.

Savaş suçları 1907 Lahey Konferanslarında gündeme gelmiş, uluslararası toplum tarafından kabul görerek uluslararası sözleşmelerde yerini almıştır. Ancak bu sözleşmeler, tecavüzün engellenmesine yönelik devletlere herhangi bir zorlama ve mükellefiyet içermemektedir. Hatta 'tecavüz' kelimesi sözleşme metinlerinde yer alamamıştır. İlgili 46. Madde, tecavüzü men etmekten ziyade "Aile onuru ve haklarına saygı"yı öğütler mahiyettedir (İnal, 2011: 31). 12 Ağustos 1949'da 4. Cenevre

sözleşmeleri imzalanmıştır. Bu sözleşmenin 3. Maddesi çerçevesinde yapılmaması gerekenler: Hayata veya vücuda kastedilmesi, özellikle her türlü işkence ve kötü muamele içeren fiiller, insanların onurlarına yönelik aşağılayıcı, rencide ve alay edici muamelelerdir (Sabırlı, 2016).

Enloe (2006: 250), Lahey Uluslararası Savaş Suçları Mahkemesi'nin başsavcısının "Tecavüz hiçbir zaman uluslararası topluluğun meselesi olmamıştır" dediğini aktarmaktadır. Savaş tecavüzlerinin kesin bir dille yasaklanması 1998'de Uluslararası Ceza Mahkemesi'ni kuran Roma Statüsüyle sağlanabilmiştir. Bu mahkeme "Uluslararası ceza hukuku kapsamında kurulmuş, devlet sorumluları tarafından işlenebilecek en ağır suçlar olan soykırım, insanlığa karşı suçlar ile savaş suçlarını soruşturmak ve kovuşturmak amacıyla uluslararası toplum tarafından yaratılan daimî ve bağımsız bir yargı organıdır." (IHGD, 2008).

İkinci Dünya Savaşından sonra, Alman ve Japon devletleri için Nürnberg ve Tokyo'da askerî mahkemeler oluşturularak Nazi Almanyası ve Japonya'dan asker ve sivil devlet yöneticileri yargılanmıştır. Sonrasında, bu tip suç vakalarına Kuzey Afrika, Orta Doğu ve Uzak Doğu'da yaşanan olaylar eklenmiştir. 1993'de Eski Yugoslavya topraklarında yaşanan savaştan sonra uluslararası toplum, buradaki suçlar için geçici nitelikte bir UCM kurulmasını kararlaştırmıştır. 1994 yılında Ruanda'da yaşanan kıyımlara binaen yine BM müdahalesinden sonra "ad hoc" -geçici- niteliğinde mahkeme kurulmuştur. Her iki mahkeme de yetki bakımından sınırlı olduğundan daimî bir Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne olan ihtiyaçla 1998 yılında Roma Statüsü'nü hazırlayan uluslararası konferans toplanmış ve mahkeme kurulmuştur. Mahkeme, Temmuz 2002'den itibaren yargılamalara başlamış, Şubat 2003'te ilk yargıçları seçilmiştir (IHGD, 2008).

Yasal düzenlemeler/düzenleyememelerde görüldüğü üzere yok sayılmaya, görünmez kılınmaya ve doğal bir sonuç gibi gösterilmeye çalışılmış olan savaş tecavüzleri, insan hakkı ihlali olarak görülmemiştir. Kâğıt üzerinde dahi suç olarak kabul edilmesi çok geniş bir zamana yayılmış ancak fiilen devam edişine engel olunamamıştır. Savaş/çatışma dönemi ve sonrasındaki şiddeti yasaklayan İstanbul Sözleşmesi'ne imza atan ülkelerin Tecavüz Kriz Merkezleri açacağı belirtilmesine rağmen henüz hiçbir ülkede açılmamış olması tecavüz konusunda yaşanan teori ve uygulamadaki çifte standardı göstermektedir. Savaş hukuku ilkeleri, savaş döneminde yaşanabilecek gereksiz acının önlenmesini içermesine rağmen kadına yönelen savaş

tecavüzleri acının arttırılmasını hedeflemiş gibi durmaktadır ve hukuk bu acının önünde engel olamamaktadır.

4. Savaş Tecavüzlerinin Kolektif Etmenleri

“Savaş öncesi dönemde, savaş dönemindeki tecavüzlerin zemini, titizlikle hazırlanmıştı.” (Enloe, 2006: 242). Enloe bu sözü Ruanda iç savaşı için söylemektedir. Çalışma kapsamında yapılan okumalarda, savaşlardaki tecavüzlerinin savaş öncesi, esnası ve sonrasıyla hazırlanmış bir zeminin olduğu görülmüştür. Çalışmanın bu bölümünde söz konusu zemini oluşturduğu görülen etmenler, hazırlanan zemine sundukları katkılarla birlikte anlatılmaktadır. Sadece tecavüze uğrayan kadınlar veya tecavüz eden erkekler üzerine odaklanması; toplum, topluluk ve çevre etmenlerinin dışarıda bırakılması tecavüzün işleyişini ve dinamiklerini anlamayı engelleyecektir. Kolektif etmenleri göz önünde bulundurmadan yapılacak tecavüz ve savaş tasviri; “Hâlihazırdaki durumun gönül rahatlığıyla kabullenilmesini sağlar. Kasıtlılığın tamamen göz ardı edilmesine yol açar.” (Enloe, 2006: 247).

4.1. Kadına Endekslenen Namus Anlayışı

Kadının toplumsal hayata yeterince dâhil olamaması, şiddetin çeşitli şekilleriyle karşılaşması, değersiz görülmesi gibi kadına dair birçok sorunun temelinde namus kavramı yatmaktadır. Kadın bedeni ve namusu bizatihi insan olmasından kaynaklanan bir durum değilmiş gibi bir grup, toplum ve millete ait olduğu anda kıymetlenmektedir. Kadınlar, mensubu oldukları toplumun “şeref taşıyıcıları” (Bastick vd., 2007: 14) olarak açık hedef durumuna gelmektedir. Sembolik bir sermaye olarak şeref -erkeğin şerefi- kadın bedenini, erkekler arasında takas edilebilen bir nesneye bir mübadele nesnesine dönüştürmektedir. Tıpkı mübadele edilebilen her nesne gibi saldırı ve şüpheden uzak tutulması gereken kadınlar, mübadeleye yatırıldığında elde edilecek sembolik kârı en yüksek düzeyde tutacak kadınlardır ki bunlar sembolik değeri en yüksek olan iffetli kadınlardır. Eril şeref bu iffete bağlıdır (Bourdieu, 2015). Bir kızın bekâretinin çalınması -tecavüz- hem şeref kaybı (Brownmiller, 1993) hem de mübadele değerini düşüren bir durumdur.

Kadın odaklı namus anlayışıyla bir kadının bir erkeğe ait olduğu kabul edilmekte, erkek, tehlikeli olduğu düşünülen/düşündürülen bütün diğer erkeklere, gruplara ve yabancılara karşı kadının tek koruyucusu ve hâmisi olmaktadır. Böylece “erkeğin onuru ve kadının cinselliği” (Özbaş, 2008) birbirine bağlanmış olmaktadır. Söz konusu anlayışa göre kirlenen kadın bedeniyle beraber, kadının ait olduğu düşünülen erkek-aile-grup-toplum-millet de aşağılanmış ve kirlenmiş olmaktadır. Süregiden kadın

namusu ve erkek onuru birlikteliği sebebiyle savaş tecavüzleri, tarih boyunca kullanışlılığını yitirmemiştir. Kadınların bedensel acıları, toplumsal bir aşağılanmışlık olarak algılanmış ve kadına uygulanan eylem aynı zamanda bütün topluma yönelik olabilmektedir (İnal, 2011).

Mensubu oldukları toplumların kadınlarla ilgili sözde hassasiyetleri, kadın cinselliği ve namusunun sahibinin toplum olduğuna ilişkin yanlış algı, tecavüzlerin devam edegelisini desteklemekte, bir toplumda kadının namusunun simgesel anlamıyla tecavüzün düşman tarafından silah olarak kullanımı arasında paralellik bulunmaktadır. “Meselenin bir diğer yanı da erkekler arasında oluşan bir iletişim hâlini alması ve tecavüzlerin kadın bedenleri üzerinden düşman erkeklerin ‘kadınlarını’ koruyamadıklarını göstermek ve dolayısıyla gururlarını incitmek için kullanılıyor olmasıdır.” (Osum, 2016). Böylelikle kadının bedeni, savaşın mücadele ve intikam alanı olmaktadır. Kadın bedeninin ve tecavüzün mesaj işlevi görmesi yani sembolleştirilmesi, konuyu bir alanda basitleştirmek gibi görülmemelidir. Aksine şiddete ve tecavüze uğrayan kadınların varlığı unutturularak sanki sadece erkeklerle yönelik manevi bir şiddetmiş gibi yapılanların hafifletilebileceği yanılsaması doğurabilmektedir. Oysa bu sembolleştirme, tekil tecavüzcülerle kurumların -devlet gibi- katkıda bulunduğu, tarih boyunca kendini tekrar tekrar üreten bir sistemin parçasıdır (Bourdieu, 2015). Böylece kadının vücudu ve namusu aracılığıyla taraflar için en az çatışma kadar önemli olan psikolojik ve simgesel savaş da sürdürülmüş olmaktadır. Cenevre Sözleşmesinde tecavüz şerefe karşı işlenen bir suç olarak nitelense de feminist insan hakları aktivistlerinin işaret ettiği gibi sözü geçen şeref, kadınların kendi şereflerinden ziyade erkeklerin ve cemaatin şerefidir (Yuval-Davis, 2010).

4.2. Dışil Öğeler Barındıran Milliyetçi Söylem

Milliyetçilik etkisiyle ataerkil iktidarın devlete transferi söz konusu olmaktadır. Bu bağlamda çatışmalar sırasında yaşanan tecavüz; milliyetçi söylemde koruyucu ve fetheden bir erkeklik ile korunmaya/savunulmaya ihtiyaç duyan pasif kadınlık simgeleriyle sürdürülmektedir (Akgül, 2013). Erkekten beklenen cinsel kudret gösterileri (Bourdieu, 2015) onu fetheden ve dölleyen bir erkek yaparken buna karşılık kadın, anne olmak, soyun devamını sağlamak ve milletin yeni üyelerini doğurmakla görevlidir. Soyun devamını sağlama görevinin kadına yüklenmesi, tecavüzde etkili olmakta (Özbaş, 2008) kadın bedeni, soykırım için işlevsel bir araç olmaktadır.

Milliyetçi söylem, vatan toprağı üzerinden kadın bedenine, sevgiliye dair birçok dişil göndermeler barındırmaktadır. Askerî fetih, tecavüz, sınır geçme ile kadın bedeni üzerine bir söylem i içe geçmiş durumdadır. Böylelikle vatan ve kadın, sahip olunan/sahip çıkkılan bir varlık olarak dişil bir imge olmakta; erkek için ise fethetme, koruma eylemleriyle erkeklik imgesi hem tamamlanır hem de tanımlanır hâle gelmektedir (Akgl, 2013). Fetih zihniyeti günlük dilin içine de sinmiştir ve aşk ilişkileri, erkekler tarafından fetih mantığıyla dşnlmekte, cinsel eylem erkekler tarafından sahip olma, tahakküm etme, mülkiyet olarak kavranmaktadır (Bourdieu, 2015).

Vatan toprağıyla özdeşleşen kadın bedeni, doğurganlığı ve vatani uğruna savaşan, kendisini koruyan erkeğine sadakatiyle kıymet kazanmaktadır. Uğruna savaşılmaya ve korunmaya değer kadın portresinin bu şekilde çizilmesi, tecavüze uğramış kadının sanki bilerek/isteyerek bedenini dşmanana adadığı sanrısı yaratmakta ve savaş sonrası dönemde, kadının kendi toplumunca kirlenmiş ve cezayı hak etmiş pozisyonu sessizce onaylanmaktadır. 2. Dünya savaşı sırasında Nazilerce işgal edilen Fransa'da, savaş sonrasında düşmanla iş birliği yaptığı düşünülen insanlar cezalandırılmıştır. Gerçekleşen 10.500 idamın bir kısmı, Nazi askerleriyle cinsel ilişkiye giren kadınlardan oluşmaktaydı. Bu kadınların bir kısmı da tecavüze uğrayan kadınlardı ve feminenliklerini kullandıkları için suçlanmışlardır. Feminenliklerine zarar vermek için kalabalık içinde saçları tıraş edilmiştir. Halkın ve hkmetin gözünde bu kadınlar, düşmanla iş birliği yapmış hainlerdir (Karar Gazetesi, 2019).

Dişil bir millî dilin çokça tercih edildiği alanlardan biri de millî edebiyattır. Marşlarda ve şiir gibi edebî eserlerde dişil bir cinsiyetçiliğe evrilen dil; vatan aşkını, vatanın bekretini ve namusunu yüceltmekte; erkeğe, sahibi olduğu aşkını yabancının elinden koruması ve bu yolda savaşması gerektiğini vurgulamaktadır (Akgl, 2013)

4.3. Ataerkil Toplum Yapısından Kaynaklı Toplumsal Cinsiyet Adaletsizliği

Ataerkillik; erkeklerin kadınlara egemen olduğu, kadınların ezildiği ve sömürüldüğü toplumsal yapılar ve uygulamalar sistemi olarak tanımlanabilir. Ataerkil retim tarzında, ücretli işlerde, devletle ilişkilerde, eril şiddette, cinsellikte ve kültürel kurumlarda görünür olmaktadır. Ataerkillik kavramı; toplumsal cinsiyet oluşumu ve analizleri için vaz geçilmez, ana unsuru oluşurmaktadır (Walby, 1990). Tecavüz, savaş sırasında erkeğe erkekler tarafından yöneltilmiş bir mesaj görevi görürken savaş sonrasında da kadına ataerkil toplumun tipik tepkisiyle suçlu ve kirlenmiş olarak ceza verilmektedir. Böylece tecavüz, savaş sırasında ve sonrasında ataerkil dürtülerle etkisini sürdürmekte, her durumda da kadın zarar görmektedir. Bugüne kadar

tecavüzle ilgili düşüncelerde bir değişim olmamış, cinsellikle ilgili, cinselliğin kuvvet kullanılmış şekli olarak algılanmıştır. Cinsel açıdan zapt edilemeyen erkek imajının yarattığı yanılsama sonucunda savaş tecavüzleri olağanlaşmakta ve zulüm olmaktan çıkmaktadır (İnal, 2011). Özel alan ve kamusal alanda yaşanan ve bir kadına kadın olduğu için uygulanan şiddet, toplumsal cinsiyet kaynaklı şiddeti ifade etmektedir. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti odağına almış ve toplumsal cinsiyeti tanımlamış ilk belge olan İstanbul Sözleşmesi, şiddetin içinde yer alan ataerkilliği vurgulamıştır (Bakırcı, 2015).

Savaş tecavüzlerine sebep olan faktörleri açıklayan teoriler dört gruba ayrılabilir. Bu teoriler; Feminist teori, kültürel patoloji teorisi, stratejik tecavüz teorisi ve biyososyal teoridir. Biyososyal teori dışındaki üç teori de getirdikleri açıklamalarla tecavüzlerdeki ataerkilliğin etkisine dikkat çekmektedir. Biyosoyal teori ise insanın ve erkeğin doğasına vurgu yaparak tecavüzü, cinsel arzuların tatminine aracı rolüne indirgemekte ve olgunun sosyokültürel yapısını ötelemektedir (Gottschall, 2004).

Feminist teori, savaş olgusunu toplumsal cinsiyet kavramıyla sil baştan okumaya başladığı ve savaşların kadınlar üzerindeki doğrudan etkilerini incelediğinden ayrıca tartışılmaya değerdir. Getirdikleri yeni perspektif sayesinde savaş, sadece askerî güvenlik alanına dair bir konu olmaktan çıkarılmış ve meydana getirdiği yıkıcı etkiler de tartışılmaya başlanmıştır. Bu şekilde erkekliği ve ataerkilliği kuvvetlendiren ve kendini tekrar tekrar doğuran savaş olgusunun köklerine inmenin, erkek veya başka bir söyleyişle savaştan dışarıdaki unsurların da dâhil edildiği savaş okumaları mümkün olmuştur. Feminist uluslararası yaklaşımlar, savaş ve çatışma süreçlerine dair mevcut açıklamalar dışında getirdikleri alternatif açıklamalarla uluslararası sistem, terörizm ve silahlanma yarışında yer alan ataerkil arka planı ortaya çıkarmışlar, uluslararası ilişkilerde kadınların rollerini ve fonksiyonlarını sorgulamışlardır. Uluslararası ilişkilerde ana akım teoriler, savaşın sebeplerine ve önlenmesine odaklanırken; feminist teoriler savaşın mikro düzeydeki yıkıcılığını inceleme alanlarına dâhil etmişler, kadınların dış politika ve askerî ilişkilerden dışlanmalarının sonucu olarak savaşın ve yöntemlerinin cinsiyete özgü durum arz ettiğini belirtmişlerdir (Zhigaleva, 2017). Feminist hareket; (Kutlu, 2014) insan haklarının kavramsallaştırılmasının, işleyişinin ve hukukun da erkek egemen ve cinsiyetçi oluşunu vurgulayıp insan hakları söz konusu olduğu zaman genel eğilimin sosyoekonomik haklardan daha çok siyasi ve medeni haklardan bahsetmekten yana olduğunu söyler.

Çalışmalar, tecavüzün etkilerinin çatışmaların sona ermesiyle bitmediğini, sonrasında da devam ettiğini göstermekte ve bu bireyler, toplumdaki ataerkil yapı dolayısıyla çatışma sonrasında da sömürüye en çok maruz bırakılanlar olmakta, aileleri ve toplulukları tarafından değerlerini kaybettikleri için reddedilmektedirler. Örneğin ailenin mirasından mahrum edilmekte, evleri ve toprakları üzerinde yasal bir hak talebinde bulunamamakta ve böylece seks ticareti ağına düşme riskleri artmaktadır. Ataerkil toplumsal yapı; savaş öncesi, esnası ve sonrasında, cinsel şiddetin farklı biçimlerine katkı sunmaya devam etmektedir (Ward ve Marsh, 2006). Sabırlı, “Bir Savaş Aracı Olarak Kadın” başlıklı yazısında kadınların savaş sonrası durumunu “Savaşta erkekler onur ile ölür, fakat kadınlar çoğu zaman utanç ile yaşar” sözüyle özetlemektedir (Sabırlı, 2016).

4.4. Kesin ve Caydırıcı Olmayan Yaptırımlar

Eril tahakkümde erkeklik; sertlik, cesaret, intikam, şeref kavramlarıyla eşleşmekte, savaşıma ve şiddet uygulama becerisi erkeklik olarak algılanmaktadır. Eril tahakküm, erkeğin erkeğe de uyguladığı bir baskı mekanizması olup her bir erkeği, bu ölçütlere göre davranmak zorunda bırakmaktadır. Erkek için şeref mübadelesinin doruk noktasını savaşlar oluşturmaktadır (Bourdieu, 2015). Savaşların hâlâ var olmasının sebebi, uluslararası ilişkileri etkin bir şekilde düzenleyecek başka bir merci olmamasında aranmalıdır (Arendt, 2011). Aynı şekilde tecavüzün ortadan kalkmamasının ve hâlâ savaşlarda bir strateji, bir manevra, şiddet, soykırım, mesaj işlevinin olmasının sebebi; karşılığının hukuk, vicdan ve adalet çerçevesinde verilmemesinde aranmalıdır. İlgili suça ilişkin cezasızlıkla ilgili sorunlar, çatışmalardan etkilenen hemen her ortam ve coğrafyada devam etmektedir. İspat külfetinin suça maruz bırakılana ait olması, beraberinde suça maruz bırakılan kişi için temel koruma ve adalete erişimin sağlanması gibi konuları gündeme getirmektedir. Cezasızlığın ortadan kaldırılması için tek bir tecavüzün dahi savaş suçu olduğu mesajı kamuoyuna açıkça iletilmelidir. Çünkü tecavüz suçu; yasaları, hayat haklarını, eşitliği, bireyin güvenliğini, özgürlüğünü ve insanlık dışı, aşağılayıcı muamele ve işkenceye karşı eşit koruma haklarını ihlal etmektedir (Ward ve Marsh, 2006).

Kadına yönelik erkek şiddetinin asıl amacı, erkeğin baskın olduğu, kadın aleyhine işleyen orantısız güç ilişkilerini besleyen yapıyı devam ettirmektir (Korkut ve Yurdigül, 2015). Tarih öncesi çağlardan günümüze tecavüz kritik bir işlev oynamakta ve tüm erkeklerin tüm kadınları korku halinde tuttuğu bilinçli bir yıldırma sürecinde tecavüzcüler tarafından, toplumda korkuya dayalı bir statü kazanılmasında

kullanılmaktadır (Brownmiller, 1993). Cinsel eylemin politik sosyolojisine bakıldığında, tıpkı tahakküm ilişkisinde olduğu gibi kadın ve erkek arasındaki pratiklerin simetrik olmadığı görülmektedir. Sahip olan erkek ve sahip olunan kadın stereotipleriyle cinsel edim, tahakkümün, eril tahakkümün bir yüzü olarak hayata geçmektedir. Erkelere özgü kılınan üstünlük, toplumun bütün üyelerinin algı, düşünce ve eylemlerine sinerek kadınların da tabi oldukları bir sisteme dönüşürler. Suça maruz bırakılanlar da olaya, bu tahakkümün bakış açısıyla bakarlar (Bourdieu, 2015). Bosna ve Ruanda'da görüldüğü şekliyle tecavüz suçunu işleyenlerle birlikte yaşamak, içselleştirilen baskı, oluşturulan korku kültürü ve ortamı, saldırının unutulmasının ve yaraların sarılmasının önünde engel teşkil etmektedir. Baskı ve zulme maruz bırakılanların adalete başvuramaması veya suçluların cezalandırılması yönünde kararların çıkmaması sonucu, saldırıya uğrayanlarda oluşan öğrenilmiş çaresizlik yıkımın etkilerinin sürdüğünü göstermektedir. Kadınların zaten çok hassas bir konumdaki sosyal saygınlığını ve hatta hayatını tehlikeye atmaksızın birer tanık olarak ortaya çıkmasını güvenli kılacak biçimde adalet sağlanmasına ihtiyaç vardır (Enloe, 2006). Savaş tecavüzüne maruz bırakılan kadınlar barış zamanında da utanç, korku ve damgalanma endişesiyle seslerini duyuramamakta ve barışın etkilerini hayatlarında gereğince hissedememektedirler.

İrk, ataerkil kültür veya din tabanlı olsun erkeğin benmerkezciliği, tecavüz fiilini öncelikle kendine yönelikmiş gibi algılaması sonucunu doğurmaktadır. Oysa ilk muhatap, yaralanan bedeni ve ruhuyla kadının bizatihi kendisidir. 27 Haziran 1996 tarihinde Uluslararası Savaş Mahkemesince, Bosnalı Müslüman kadınlara tecavüz ettikleri suçlamasıyla sekiz Sırp erkeğine dava açıldığı ifade edilmiştir. Geçmişte, uluslararası savaş suçları davalarında, tecavüz ancak bir suç zincirinin halkalarından biri gibi yer alırken bu haberle tarihte ilk defa, tecavüz bir savaş suçu olarak ayrıca ele alınmıştır (Enloe, 2006: 249).

Savaş hukukunu düzenleyen sözleşmelerde kadınların yeterli sayıda yer almaması, kadınlar lehine kararlar çıkmamasına sebep olmuştur. "Çatışmalarda tecavüz suçu uzun bir dönem yok sayıldı, görülmedi ve belki de en fazla cezasız kalan savaş suçu oldu. Neredeyse her çatışmada kadınlara yönelik tecavüz varken, bugüne kadar savaş mahkûmlarının aldıkları cezaların en azını tecavüzler oluşturdu." (Osum, 2016). Bu tavır, savaş tecavüzlerini açıkça onamak olmasa da cezalandırmayarak suçun önüne caydırıcı engel koymamaktır. Savaş ortamının kaçınılmaz bir ürünü ve mazur görülebilecek bir eylemi olarak görmektir/göstermektir.

Savaş tecavüzleriyle ilgili yargılamaların sonuçlarına dair (Wolfe, 2014) rakamlar, cezaların caydırıcılığıyla hakkında fikir vermektedir. Bilgilere göre verilen cezaların bazıları şöyledir: Sierra Leone iç savaşında 215.000 ila 257.000 kadına cinsel şiddet uygulanmıştır. Buna binaen 13 kişinin suç işlediğine karar verilmiştir. Bosna savaşında tecavüze uğrayan asgari kadın sayısı 50.000 ila 60.000 olarak kabul edilmekte ancak ilgili davalarda mahkûmiyet alanlar 30 kişidir. Nanking katliamında 20 bin kadına tecavüz edilmiş ancak savaş suçlarından mahkûm olan ve cezalandırılan İmparatorluk Japon Ordusunun üst düzey subaylarının sayısı 7, memurların ve tecavüz davalarının sayısıysa sıfırdır. Ağustos 2019 itibarıyla Suriye’de devam eden savaş kapsamında tecavüz suçlarına dair dava sayısı sıfırdır (Wolfe, 2014).

Savaş ve/veya çatışmalarda yaşanan tecavüzlerle ilgili yargılamalarda adalet sağlanabilmesinde birçok zorluk bulunmaktadır. Bu suça maruz bırakılanlar, ekonomik, sosyokültürel yapı ve eğitimden dolayı adalete erişimde engellerle karşılaştığı, birçoğu toplumda damgalandığı, dahası eşleri tarafından reddedildikleri için sağlık, barınma, güvenlik ve aynı zamanda sosyal gereksinimleri göz önünde bulundurularak adalet sağlanmalıdır. Ancak bu kişiler mevcut eril hukuk sisteminde ayrımcılıkla karşılaşmakta bir anlamda ikinci kez tecavüze maruz bırakılmaktadırlar (Bastick vd., 2007).

Medeni dünyada insan hakları ve hukuk alanında, savaşlarda yaşanan gayriinsani muamelelerle ilgili getirilen yasaklamalara rağmen savaş tecavüzleri konusunda yaşanan adaletsizlik devam etmekte ve yok sayılmaktadır. Aynı uygar dünya ve toplumun tecavüzle ilgili keskin ve ikna edici cezaları niçin yasalaştırmadığı sorulmalıdır (İnal, 2011). Kadınların savaşın tehlikelerinden korunması, siyasi liderler arasında, medyada, uluslararası toplumda söylem olarak yer almakta, ancak kadınların barış sürecine dâhil edilmemeleri söz konusu söylemle bir tezat oluşturmaktadır. Korunması gereken kadın imajı, kadını pasifleştirmekte, olayın nesnesi durumuna düşürmektedir. Kadınların; barışın, yargılamaların, sözleşmelerin öznesi olmaları gerekmektedir. Kadınların bu süreçlerde aktif olmaları, kadınların bahane edilerek başka güçlerin kendi çıkarları doğrultusunda müdahalede bulunmalarına izin vermeyecektir (Zhigaleva, 2017).

Uluslararası bir örgüt olarak BM, 2008 yılında Genel Kurul’da aldığı kararla 19 Haziran’ı Savaşlarda Cinsel Şiddetin Önlenmesi Uluslararası Günü ilan etti. 2019 yılı Nisan ayı sonunda, dönem başkanlığını yapan Almanya’nın önerisiyle BM Güvenlik

Konseyi; “Savaş ve kriz bölgelerinde cinsel şiddet ve tecavüzle mücadele ve tecavüz suçlarının yargılanmasına ilişkin tasarı”yı kabul etti (Anadolu Ajansı, 2019). Söz konusu iki gelişme retorik düzeyde kalmayıp yaptırımların uygulanmasına aracılık edebilirse bu alandaki hukuki boşlukların giderilmesi yolunda önemli bir adım oluşturabilirler. Yeterli olmayan gelişmeler sonunda bu bölümü Walby’nin çok anlamlı şu sorusuyla bitirmek uygun olacaktır: Şiddeti –çalışma özelinde tecavüzü- uygulayanları caydırmak için niçin bu kadar az devlet eylemi var? (Walby, 1990).

5. Uluslararası Sosyal Çalışma Bağlamında Savaş Tecavüzleri

Sosyal çalışmanın ilgilendiği sorunlar birey, grup ve toplum boyutunda olup çözümleri de sorunun niteliğine uygun olarak mikro, mezzo veya makro seviyede olabilmektedir. Mikro ve mezzo düzeydeki uygulamalar; toplum, ulus veya devlet sınırları içinde kalabilmektedir. Ancak küreselleşen dünyada bazı sorunların ortaya çıkışı, içinde yaşanılan toplumun sınırlarını aşip uluslararası boyuta ulaşabilmektedir. Ülkelerin ellerini bağlayan ve uygulamaları birbirine bağımlı kılan uluslararası antlaşmalar, sözleşmeler, temayül ve kabuller; bazı durumlarda sorunun çözümüne katkı sunmaktayken bazı durumlarda sorunun devamına sebep olmaktadır. Mesela savaş tecavüzleri olgusunun uluslararası kamuoyu ve politikalar tarafından yok sayılmaya devam etmesi, sorunun devamına bir katkı olarak düşünülebilir. Farklı zaman ve coğrafyalarda işlenmiş/işlenmekte olan savaş tecavüzleri, küreselleşmenin getirileri veya götürüleri merkezinde tartışılan konulardan bağımsız, müstakil bir şekilde uluslararası boyutta değerlendirilmeyi ve makro düzeyde çözüm uygulamalarını gerekli kılmaktadır. Ertürk’ün belirttiği gibi ulusötesileşmiş sorunlar; ulusal sistem, devletçi yaklaşımlar ve kurumlarla çözülmeye çalışılmakta ve başarılı olunamamaktadır. Hiçbir devletin öncelikli meselesinin insan hakları -çalışma bağlamında kadının insan hakları- olmaması ciddi bir engeldir (2015: 31).

Sosyal çalışmacıların uluslararası bir eylem içinde yer almaları, mevcut durumda hem bir ihtiyaç hem de bir zorunluluktur. Özellikle küreselleşen dünyada göç ve yoksulluk gibi konular; doğaları gereği uluslararası düzeyde çalışılmasını kendiliğinden gerektirmektedir. Savaş tecavüzleri, sıkça başvurulan bir yöntem olarak yaygınlığı ve oluşumuna katkıda bulunan etmenleriyle küresel bir niteliktedir. Bu sebeple ülke sınırları içinde kalmaması, müstakil anormal bir olgu sayılmaması ve savaşın “Doğal bir yan ürünü” (Enloe, 2006: 247) olarak kabul edilmemesi için uluslararası değişimi teşvik görevini üstlenen sosyal çalışmanın alanı içinde ve sosyal çalışmacıların savunuculuk rolü gereği merkezî konumda yer almalıdır. Savaş tecavüzleriyle kadın;

mağdur, güçsüz, korunmasız duruma düşürülmeye çalışılmaktadır. Sonrasında yapılan müdahalelerde kullanılan dil ve yaklaşım, kadının mevcut durumunu devam ettirilmemeli ve feminist sosyal çalışma yaklaşımının uygulamalarında yer alan güçlendirme perspektifi kullanılarak kadınların, deneyimledikleri problemlere karşı koymaları sağlanabilir. Kamusal (Buz, 2009) alandaki ve özel alandaki ataerkil yapıdan ve onun baskılarından özgürleşen kadınlar, maruz bırakıldıkları -cinsel-şiddetin kaynaklarını daha iyi görüp çözümleyebilirler. Asıl odak, kadınları kurban olmakla değil güçleriyle ele alabilmektir.

Küreselleşme, sosyal çalışmayı yeniden şekillendirmekte, sorumluluk alanını ve etkisini uluslararası alana taşımaktadır. Mevcut durum, ortaya çıkan problemlerde karşılıklı bağımlılığın arttığı bir yapıdadır. Özellikle iletişim alanındaki teknolojik gelişmeler paylaşımları arttırmış ve değişim fırsatları doğurmuştur. Böylece problemlerin çözümüne karşılıklı katkı sunmada sosyal çalışmacıların bireysel farkındalığının ötesinde profesyonelce sürdürülen bir eylem aşamasına geçilebilir. Profesyonel eylem ve değişim faaliyetleri, sosyal çalışma ve sosyal çalışmacıların dünya çapında ilgili olunan konularda uluslararası konferanslara, Birleşmiş Milletler, Dünya Sağlık Örgütü, Uluslararası Çalışma Örgütü gibi uluslararası kuruluşlarla iş birliğine atıfta bulunmaktadır. Buradan hareketle uluslararası sosyal çalışmanın, yerel ile küreselin diyalektik bağlantısı sebebiyle uluslararası düzeyde sosyal adalet ve insan haklarına yönelik bütün sosyal çalışma faaliyetlerini içerdiği söylenebilir. Ayrıca uluslararası sosyal çalışma sorun çözmede yerel, küresel ve ekolojik düzeyi içeren bütünleşik bir perspektif geliştirmeyi gerektirmektedir (Healy, 2001). Bu konuyla ilgili yapılacak çalışmalarda, bütünleşik perspektifle savaş ve çatışma ortamında/dönemlerinde toplu veya bireysel tecavüzün kültürel, toplumsal, psikolojik ve siyasal sebeplerinin ortaya konulmasına yönelik araştırmalara sosyal çalışma, saha verileriyle destek verebilme potansiyeline sahiptir. Ayrıca bütünleşik bakış açısı sorunun çözümünde birey, aile ve toplum düzeylerinin her biri için gereken uygun müdahalenin belirlenmesinde işlevsel olacaktır.

Haksızlığa uğramış insanlarla yüz yüze çalışan sosyal çalışmacılar, elde ettikleri deneyimleri siyasal ve toplumsal alana çekmekle sorumludurlar. Toplumsal alanda istenilen değişimin gerçekleşmesine değişim öznesi rolüyle yardım edebilirler (Saruç ve Aslantürk, 2018). Ioanna Kuçuradi, başka insanların yapıp ettiklerini haklı göstermenin değil, olayların temelini göstermenin filozofun görevi olduğunu, filozofların, olayların esas sebeplerini herkesin anlamasını sağlamaları sayesinde olanlara yön verme, insanlık tanımına uygun bir hayatı yaşama ve yaşatma imkânına

sahip olunabileceğini söylemektedir (Kuçuradi, 2010). Filozoflara yüklenen görev, değişim öznesi olan sosyal çalışmacılara da yüklenebilir.

Konuyla ilgili uluslararası yaptırımların neden yetersiz kaldığı konusunda yapılacak araştırmalarda/çalışmalarda, ulusal ve uluslararası düzeyde kuruluşlar, üniversiteler, sivil toplum örgütleriyle koordine çalışmalarda sosyal çalışmacılar, sahip oldukları kurum terbiyesiyle katkı sunabilirler. Sivil toplum; şiddet olaylarını belgelemek, daha güçlü mevzuat ve kanunlar için lobi yapmak, suça maruz bırakılanlara bakım ve koruyucu bir ortam sağlamak, uluslararası araçları harekete geçirmek, ulusal mevzuatı değiştirmek için devlete baskı yapmak ve bu doğrultuda eylem planları hazırlamak gibi görevleri yüklenmektedir (Bastick vd., 2007). Sivil toplum, sosyal çalışmanın/çalışmacıların aktif olarak yer alabileceği bir alandır. Yürütülecek araştırmalarda uluslararası sosyal çalışma ve sosyal çalışma araştırmasının bir araya gelmiş hâli olarak tanımlanabilecek (Tripodi ve Potocky-Tripodi, 2007) “uluslararası sosyal çalışma araştırması” kullanılabilir. Uluslararası ortaklarla karşılıklı, sürdürülebilir ittifaklarla en az iki ülkeden gelen alanyazın üzerinde çalışılabilir. Sosyal çalışma araştırma yöntemleri değişkenler arasındaki nicel ve nitel ilişkileri belirlemek, sosyal olaylar hakkında genellemeler yapabilmek ve güvenilir/geçerli gözlemler elde etmek için gereken kavramsal yaklaşımları içinde barındırır. Küresel bir bakış açısı benimsemek, sorunların daha etkin bir şekilde ele alınma ve çözülme ihtimalini artırır.

Sosyal çalışma alanındaki uluslararası örgütler olan Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu (IFSW), Uluslararası Sosyal Hizmet Okulları Birliği (IASSW) ve Uluslararası Sosyal Refah Konseyi (ICSW) uluslararası sosyal çalışmayı gerçekleştirmekte ve geliştirmektedirler. Bu çalışmalar bağlamında ve kapsamında sosyal çalışma perspektifinden küresel durum tespiti yapmak amacıyla 2004'te 'Global Ajanda'yı yayınlamışlardır. Sosyal çalışma alanındaki uluslararası kuruluşlar, uluslararası sorunların çözümü için stratejiler geliştirmeye çalışmaktadırlar. Bu uluslararası stratejileri içeren Global Ajanda ve devamında 2010'da bu üç kuruluş tarafından Hong Kong'da düzenlenen konferansta, dünya genelinde insanları zorlayan sorunlara karşı beraberlik ve örgütlenmenin gerekliliği vurgulanmış, insan değerini ve onurunu geliştirmeyi içeren eylem taahhütleri oluşturulmuştur. Böylece sosyal çalışma yerel, topluluk, ulus ve uluslararası düzeyde uygulamaları belirlemekte ve hedeflenen düzeye göre yerel, ulus veya uluslararası kuruluşlarla çalışmayı içermektedir (Çoban, Özden ve Pak, 2018). Bundan sonra yayınlanacak bildirimlerde savaş tecavüzlerinin müstakil bir başlık ve/veya madde olarak işlenmesi, yenilenerek

ve yinelenerek kamuoyunun dikkatine ve bilgisine sunulması, sosyal çalışma için olası eylemlerdendir.

“Sosyal adalet prensipleri, insan hakları, kolektif sorumluluk ve çeşitliliklere saygı” sosyal çalışmanın merkezinde yer almaktadır (IFSW, 2014). Sosyal adaletin sağlanması için sosyal çalışma, sorunların çok yönlü etmenlerini göstermeyi, politika ve kanun yapanlarla çalışmayı uluslararası uygulama ve becerilerine ekleyerek sorunun çözümünde aktif olabilir. Çünkü (Cox ve Pawar, 2013) çatışma ve savaşları önleme, sonlandırma, barışın sağlanması, insani yardım ve savaş sonrası yeniden yapılanmayı içerecek faaliyetler iyi düzenlenmiş, eş güdümlü uluslararası çalışmayı gerektirir. Bu çalışmalarda perspektif, ekonomik ve siyasi olmaktan ziyade sosyal çalışmanın temelinde yer alan insan hakları perspektifi yanında, kadının insan hakları olmalıdır. Feministler (Buz, 2009), geleneksel sosyal çalışma uygulamalarındaki ataerkil toplumsal cinsiyet etkilerini içeren çözüm yollarını eleştirmekte, sorunların çözümünde mevcut toplumsal yapıya, sorunu ortaya çıkaran sebeplere dikkat çekmektedirler. Feminist kuramın temel kavramları olan toplumsal cinsiyet, ataerkillik, kamusal alan/özel alan ayrımı; şiddetin, tecavüzün sebeplerini oluşturan etmenler olarak da benzeşmektedirler.

Kadına şiddetin önlenmesi ve insan haklarının gerçekleştirilmesi için yeni bir kadın hareketi gerekmektedir. Bu hareket; kavramsal düzeyde (kadın hareketlerinin düşünürleri var olan kavramsal eksiklikleri ve boşlukları dolduracak yeni kavramlar bularak), politika/siyasa düzeyde (kadınlar değişimi etkileyebilmek için isteklerini ulusal/uluslararası kurumlara taşıyarak ve denetçi rolüyle siyasa oluşumuna etki ederek), uygulama/pratik düzeyde (evrensel insan haklarını geliştirici hareketlerle stratejik ortaklıklar kurarak) sürdürülmelidir (Ertürk, 2015). Bu hareket düzeyleri ve uygulamalar, kadın çalışmaları sürdüren sosyal çalışmacılara yol haritası olabilir.

Savaşın ve çatışmanın etkileri sadece savaş alanı ve zamanıyla sınırlı değildir. İnsan zihni ve ruh sağlığı üzerinde bıraktığı etkiler ortadan kaldırılmadığı ve güçlenmeye destek olunamadığı zaman etkileri, fiziksel etkilerden daha uzun sürmektedir. Savaş ve çatışma, nüfusun her bir ögesini -kadın, çocuk, erkek, yaşlı- farklı şekillerde etkiler. Ancak kadınların, tecavüz dâhil karşı karşıya kaldıkları tehlikeler zaman itibarıyla uzun dönemli etkili olmaktadır. Savaş/çatışma dönemlerinde yaşanan cinsel saldırılarla ilgili farkındalık artmış olsa da yeterli düzeye ulaşmamıştır. Uluslararası sosyal çalışma, farklı türdeki birçok organizasyon bünyesinde -BM, STK'lar, yerel hizmet sağlayıcıları vs.- savunuculuk ve farkındalık faaliyetleri sürdürebilir,

rehabilitasyon hizmetleri verebilir, cinsel saldırıdan etkilenenlerle çalışabilir ve saha araştırmaları yapabilirler. Hatta bu amaçla profesyonel uygulayıcı olarak yer almasalar bile gönüllü olarak alanda yer alabilirler. Sosyal çalışmacılar, bilgi temelleri doğrultusunda becerilerini herhangi bir alana ve uygulama seviyesine uyarlayabilir; kültürün etkisini ve rolünü anlamlandırabilir, bir durumu analiz edip sorunu anlamada ve çözümede tüm değişkenleri eş zamanlı değerlendirebilirler (Mapp, 2008).

Savaş tecavüzü dolayısıyla yaşanan mağduriyetlerin giderilmesi konusunda “çok sektörlü” bir modelle hareket edilmesi gerekmektedir. Böyle bir hareket planı sağlık, sosyal çalışma, hukuk, güvenlik gibi sektörlerden oluşan bütünsel, örgütler ve kuruluşlar arası çabalar, disiplinlerarası, örgütler arası iş birliği ve koordinasyonla hedeflerine ulaşabileceklerdir. Her bir sektörün ilgili aktörleri bulunduğu gibi sosyal çalışma da psikososyal sektörün aktörleri arasında yer almaktadır. Psikososyal sektör içinde sosyal çalışmacılar; eğitimi ve sürekli denetimi gerektiren ruhsal yardım sağlayabilirler, suçla ve suça maruz bırakılanlarla ilgili verileri toplayıp belgeleyerek diğer sektörler için kullanılmalarını ve yönlendirmeleri kolaylaştırabilirler, insan hakları eğitimini de proje faaliyetlerine entegre edebilirler. Tecavüze maruz bırakılmış kadınların hak ve gereksinimlerinin hak temelli destekleyici hizmetlere erişimi, gizlilik ve güvenlik garantileri çok sektörlü modelin temel ilkeleri arasındadır (Ward ve Marsh, 2006) ve sosyal çalışmanın, disiplinler/örgütler arası oluşumlarda bulunmasını kolaylaştırmaktadır.

Çalışma kapsamında sosyal çalışmanın uluslararası niteliğini tartışmak asıl meseleyi oluşturmamaktadır. Önemli olan sosyal çalışmanın savaş tecavüzleri sorunuyla ilgili uluslararası düzlemde üstlenebileceği rollerdir. Sosyal çalışmacılar çatışma sonrası yeniden yapılandırma döneminde, savunuculuk rolleri yanında geleneksel klinik uzmanlık rolünü de üstlenebilir ve psikososyal hizmetler sunarak sorunun çözümüne yardım edebilirler (Cox ve Pawar, 2013). Bu kişilere sosyal destek sağlamak; sanat terapisi, spor vb. etkinliklerle travmanın etkisinden uzaklaştırmak, kişinin iyileşme ve yeniden sosyal uyum sürecini hızlandıracaktır.

İstanbul Sözleşmesine imza atan devletlerin, ilgili taahhütleri yerine getirtirken ‘toplumsal cinsiyete duyarlılık, kadınların güçlendirilmesi, sivil toplumla işbirliği, araştırma/veri toplama/bulguları paylaşma, tüm eylemlerde azami dikkat ve özen gösterme’ ilkelerine uymak gibi yükümlülükleri bulunmaktadır (Bakırcı, 2015). Tüm bu ilkeler sosyal çalışma uygulamasında yer alan ilkelerle ortaklık göstermektedir ve sosyal çalışmacıların aktif rol almalarını sağlar niteliktedir.

SONUÇ

Öncelikli olarak savaş bağlamında savaşın bir hak olduğu paradigmasından barışın bir hak olduğu paradigmasına evrilmenin gerekli olduğu düşünülmektedir. Savaşın hak olması, savaşta insan onuru ve değerine zarar veren olayları ve şiddeti meşru gösterme tehlikesini içinde taşımaktadır. Ancak barışın hak olması; hayata, her formuyla canlılığa ve insan haklarına saygıyı içermektedir ve (Galtung, 2013) insan hakları, insanların acılarını azaltmakla ilgili bir barış projesinin parçasıdır.

Tecavüz içeren şiddet dâhil olmak üzere her türlü şiddeti ve şiddet kültürünü onayan söylem, tavır, yasa ve ön kabullerin toplumsal boyutta belirginliğinin azaltılması, farkındalık oluşturma gibi hizmetlerin verilmesi gerekmektedir. Şiddet, savaş gibi elverişli her ortamda kendini gösterme potansiyeline sahiptir.

Tek kişilik bir eylem gibi görülmeye ve gösterilmeye çalışılan tecavüz, toplum tarafından uygulanan bir şiddet ve insan hakkı ihlalidir. Toplumun onayını alan erkek, bazen namusunu temizleyen, bazen fetih yapan bir erkek olarak eylemi gerçekleştirmektedir. Söz konusu eylemin mimarı olan ataerkil toplum; kültürü, devleti ve ideolojisiyle eylemin içine gömülüdür.

Savaş tecavüzleri, savaş ve çatışmalar esnasında yaşanmasına rağmen alt yapısının, yapılabirliği fikrinin, savaş öncesi ve sonrasıyla beraber bir bütünlük gösterdiği bilinmelidir.

Savaş ortamında yaşanan olayların engellenmesi savaş zamanında mümkün olmayabilir ancak barış zamanlarında yapılan çalışmalarda, cinsellikte yetişkinler arası rızanın ve isteğin esas olduğu bilinmeli ve tecavüzün içinde gerçekleştiği şartlar -kültürel yapı dâhil- cezayı indirgeyici rol oynamamalıdır.

Savaşta kadınlara yönelik tecavüzleri; kadına endeksli namus anlayışı, ataerkil yapı, dişil öğelere vurgu yapan milliyetçi söylem ve kesin/caydırıcı olmayan yaptırımların meşrulaştırdığı görülmekte olup her bir etmeni kuvvetlendiren etkenler dikkate alınarak çalışmalar yapılmalıdır.

Savaş tecavüzlerinin fazlaca çeşit ve biçimde gerçekleşmesi, faillerinin, itkilerinin, etkilerinin ve sonuçlarının büyük boyutlara ulaşması sebebiyle verilecek tepkilerin bu oranda büyük, çeşitli ve etkili olması gerekmektedir. Süreğen hâle gelmiş bu sorunun kalıcı bir çözüme kavuşturulması uluslararası düzeyde, -devlet, sivil toplum, halk- iş birliğiyle desteklenecek uluslararası sosyal çalışmayla mümkün olabilecektir.

Çalışma bağlamında sosyal çalışmanın insan hakları temeli ve etik ilkeleri gereği; savaş tecavüzlerinin önlenmesi, bu suça maruz bırakılanlara benlik değerlerinin tekrar kazandırılması, yeniden toplumsal uyumlarının sağlanması, tecavüz suçunun toplumlar üstü ve uluslararası bir sorun olarak ele alınması gerekmektedir. Savaş sonrası yaraların sarılması ve hasarların telafi edilmesi sürecinde dahi kadınlar sürecin dışlanana olmaktadır. Bu sebeple sürdürülecek çalışmalarda feminist perspektif öncül olmalı ve feminist uygulamayı önceleyen sosyal çalışmacılarla diğer alanlardaki feminist yaklaşımı benimseyenlerin çeşitli platformlar –sivil toplum örgütleri gibi- kapsamında ortak çalışma/çalıştaylar gerçekleştirilebilir. Taşındıkları tüm farklılıklara rağmen (Ertürk, 2015) kadınlar, dünyanın her yerinde artık kaderlerine razı olmak istemiyorlar, yeni bir yaşam ve bu yaşamın inşasında aktif rol alan eşit bireyler olmak istiyorlar.

Ülkeler savaşta görünür hâle gelen hak ihlallerine ulusal düzeyde çözüm üretememektedir. Çözumsuzlük, devletleri uluslararası anlaşmalar yapmaya sevk etmektedir. Bu durum fırsat olarak değerlendirilmeli, devletler, tecavüz suçlarında yaptırımlar aracılığıyla savaş hukukuna uygun davranmaya mecbur edilmelidir. Bu amaçla küresel düzeyde eylemler düzenlenerek farkındalık oluşturulabilir. Global Ajanda örneğinde olduğu gibi müstakil eylem planları yürütülebileceği gibi uluslararası diğer sivil ve politik aktörlerle müşterek çalışmalar gerçekleştirilebilir.

Sosyal çalışma, doğası ve etik değerleri itibarıyla her türlü şiddete karşı tavır geliştirmek ve bu yöndeki uğraşları beceri dairesine almak zorunluluğundadır.

Savaş tecavüzüne maruz bırakılan kadınlara uluslararası sosyal çalışma çerçevesinde destek sağlamak, bunun etkili ve kalıcı bir mekanizmasını kurmak ivedi ve elzem bir ödev olarak sosyal çalışmanın, meslek elemanlarının ve bütün insanlığın önünde durmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akgül, Ç. (2013). Milliyetçi söylemin her dem “poine”si: savaş tecavüzleri. *Alternatif Politika*, 5(1), 91-11.
- Anadolu Ajansı. (2019). ‘Savaş bölgelerinde cinsel şiddetle mücadele’ tasarısı BMGK’de kabul edildi. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/savas-bolgelerinde-cinsel-siddetle-mucadele-tasarisi-bmgkde-kabul-edildi/1461112>, yayın tarihi: 24 Nisan 2019, erişim tarihi: 28 Temmuz 2019.

- Arendt, H. (2011). *Şiddet Üzerine*. (Çev. Bülent Peker). İstanbul: İletişim Yay.
- Aslan, M. Y. (2008). Savaş hukukunun temel prensipleri. *TBB Dergisi*. 79, 235-274.
- Bakırcı, K. (2015). İstanbul sözleşmesi. *Ankara Barosu Dergisi*. 4, 133-204.
- Bastick, M., Grimm, K., ve Kunz, R. (2007). *Sexual violence in armed conflict global overview and implications for the security sector*. Geneva: Switzerland.
- Bourdieu, P. (2015). Eril Tahakküm. (Çev. Bediz Yılmaz). İstanbul: Bağlam Yay.
- Buz, S. (2009). Feminist sosyal hizmet uygulaması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*. 20(1), 53-65.
- Brownmiller, S. (1993). *Against our will: Men, women and rape*. New York: Fawcett Columbine.
- Cox, D. and Pawar, M. (2013). *International Social Work Issues, Strategies, and Programs* (2nd.ed.). SAGE Publications.
- Çoban, A., Özden, S. A., Pak, M. D. (2018). Sosyal hizmet ve sosyal gelişim için global ajanda: felsefesi, gelişimi, kapsamı. *Toplum ve Sosyal Hizmet*. 29 (2), 292-306.
- Enloe, C. (2006). *Manevralar Kadın Yaşamının Militarize Edilmesine Yönelik Uluslararası Politikalar*. (Çev. Seril Çağlayan). İstanbul: İletişim Yay.
- Ertürk, Y. (2015). Sınır Tanımayan Şiddet: Paradigma, Politika Ve Pratikteki Yönleriyle Kadına Şiddet Olgusu. İstanbul: Metis yay.
- Gottschall, J. (2004). "Explaining wartime rape". *The Journal of Sex Research* 41(2), 29-136.
- Healy, L. M. (2001). *International social work: Professional action in an interdependent world*. Oxford University Press, Incorporated. <https://ebookcentral.proquest.com/lib/yalova/detail.action?docID=430927>, Erişim tarihi: 15 Temmuz 2019.
- IFSW. (2014). Global definition of social work. <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>, yayın tarihi: 2014, erişim tarihi: 24 Mayıs 2019.
- IHGD. (2008). <http://sorular.rightsagenda.org/soru-cevap/?g=7>, erişim tarihi: 11 Nisan 2019.
- İHH. (2015). *Suriyeli kadınlar: bitmeyen acılar, kaybolmayan umutlar*. İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı, İstanbul 2015, 48 s. www.ihh.org.tr/yayin/suriyeli-kadinlar-bitmeyen-acilar-kaybolmayan-umutlar, yayın tarihi: 13.04.2015, erişim tarihi: 25 Mart 2019.
- İHH. (2018). STK'lardan suriye zindanlarındaki kadın ve çocuklar için çağrı! <https://www.ihh.org.tr/haber/stklardan-suriye-zindanlarindaki-kadin-ve-cocuklar-icin-cagri>, yayın tarihi: 10.12.2018, erişim tarihi: 25 Mart 2019

- İnal, T. (2011). "Savaş hukukunda tecavüz ve yağmayı yasakla(ma)yan rejimler lahey sözleşmeleri (1899, 1907)". *Uluslararası İlişkiler*. 8(29), 27-47.
- Isikozlu, E. ve Millard, A. S. (2010). Towards a typology of wartime rape. *Bonn International Center for Conversion*. Brief 43. Bonn: BICC.
- Karar Gazetesi. (2019). Nazi tecavüzüne uğrayan kadınları bile ayırmadılar. <https://www.karar.com/gundem/nazi-tecavuzune-ugrayan-kadinlari-bile-ayirmadilar?p=7>, erişim tarihi: 8 Mayıs 2019.
- Karayel, A. ve Kutluoğlu, H. (2018). *Suriyeli mahkûm kadınlar: Kapalı kapılar ardındaki sessiz çığlıklar*. İstanbul: İNSAMER Yay., 10 s., http://insamer.com/tr/suriyeli-mahkm-kadinlar-kapali-kapilar-ardindaki-sessiz-cigliklar_1579.html, yayın tarihi: 06.08.2018, erişim tarihi: 25 Mart 2019.
- Korkut, C. ve Yurdigül, A. (2015). Kadına yönelik şiddetin sinematografik anlatıya yansıması. *Atatürk İletişim Dergisi*. ?(9), 125-141.
- Kuçuradi, İ. (2010). *İnsan ve Değerleri Değer Problemi*. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yay.
- Kutlu, A. G. (2014). Armed conflicts and sexual violence against women: an inevitable accompaniment. *KOSBED*. 2(28), 1-20.
- Mapp, S. C. (2008). *Human rights and social justice in a global perspective: an introduction to international social work*. New York: Oxford University Press.
- Osum, F. (2016). Tabulaştırılan zulüm: savaş tecavüzleri. *Yeni Düzen Gazetesi*. <http://www.yeniduzen.com/tabulastirilan-zulum-savas-tecavuzleri-83140h.htm>, yayın tarihi: 7 Mart 2016, erişim tarihi: 25 Mart 2019.
- Özbaş, Z. (2008). Cinsel silah ve "grbavica". *Marmara İletişim Dergisi*. 13(13), 171-185.
- Sabırlı, O. (8 Mart 2016). *Bir savaş aracı olarak kadın*. Detay Gazetesi.
- Saruç, S. ve Aslantürk, H. (2018). Kadına yönelik cinsel saldırı sonrası müdahalede tıbbi sosyal hizmet uygulamaları. *TJFMPC*. 12(2): 136-147.
- Sınmaz, K. (2019). *Suriye'de çocuk hakkı ihlalleri*. İstanbul: İNSAMER, Araştırma No: 94, Şubat 2019, 10 s. https://insamer.com/tr/suriyede-cocuk-hakki-ihlalleri_1998.html, erişim tarihi: 13.02.2019.
- Tripodi, T. ve Potocky-Tripodi, M. (2007). *International social work research: issues and prospects*. New York: Oxford University Press.
- Varlık, A. (2013). Savaşı tanımlamak: terminolojik bir yaklaşım. *Avrasya Terim Dergisi*, 1(2), 114-129.
- Walby, S. (1990). *Theorizing patriarchy*. Oxford: Basil blackwell.

- Ward, J. ve Marsh, M. (2006). *Sexual violence against women and girls in war and its aftermath: Realities, responses, and required resources*. symposium on sexual violence in conflict and beyond. Brussels (Belgium).
- WHO. (2020). Definition and typology of violence. <https://www.who.int/violenceprevention/approach/definition/en/>
- Wolfe, L. (2 Mayıs 2014). *The index: Justice for rape in war*. <http://www.womensmediacenter.com/women-under-siege/the-index-justice-for-crimes-of-rape-in-war>, yayın tarihi: 2 Mayıs 2014, erişim tarihi: 9 Nisan 2019.
- Yılmaz, M. E. (2007). Westphalia'dan günümüze savaş. *Uluslararası İlişkiler*, 4(14), 17-38.
- Yuval-Davis, N. (2010). *Cinsiyet ve Millet*. (Çev. Ayşin Bektaş). İstanbul: İletişim Yay.
- Zhigaleva, Y. E. (Ю. Е. Жигалева). (2017). *Сексуальное Насилие в Условиях Конфликтов: Проблема Виктимизации Женщин. Юридические науки и политология*. (Sexual Violence in Conflict Settings: Problem of Women's Victimization). <https://cyberleninka.ru/article/n/seksualnoe-nasilie-v-usloviyah-konfliktov-problema-viktimizatsii-zhenschin>, yayın tarihi: 2017, erişim tarihi: 9 Nisan 2019.